SUOMEN ASIANAJAJALIITTO
FINLANDS ADVOKATFÖRBUND

Lakivaliokunta

27.9.2016 1 (3)

LaV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne HE 93/2016 vp
HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI RIKOSLAIN 34 A LUVUN, PAKKOKEINOLAIN 10 LUVUN JA POLIISILAIN 5 LUVUN MUUTTAMISESTA

Suomen Asianajajaliitto lausuu asiassa kunnioittaen seuraavaa:

Suomen Asianajajaliitto on lausunut jo asian arviomuistiosta ja asiaan liittyvästä direktiiviehdotuksesta.

Hallituksen esityksessä on varsin monipuolisesti selvitetty uuden lainsäädännön tarve ja sen vaikutukset sekä kansainvälisten sopimusten aiheuttamien velvoitteiden että muun lainsäädännön kannalta. Uusien säännösten soveltamiselle tulee olemaan käytännössä omat haasteensa ja käytännössä korostunee niiden merkitys terrorismirikoksia ennakkoestävinä. Toisaalta on tärkeää, ettei rikoslain säännöksiä tulkita laajentavasti ja siksi matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten on syytä säätää oma 5 b pykälä, joka tulee sovellettavaksi, jollei rikoslain 34 a luvun muut lainkohdat sovellu ja olisi vaarana, että terrorismirikokseen liittyvä toiminta (eli matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten) jäisi kokonaan rankaisematta. Toisaalta rikoslain 34 a luku on jo nykyisellään varsin kattava ja sisältää runsaasti erilaisia kriminalisointeja. Varovaista linjaa tulisi noudattaa salaisten pakkokeinojen sovellettavuuden laajentamisessa rangaistusasteikoltaan lievempiin rikoksiin suhteellisuusperiaate ja ihmisoikeussopimuksen suojaamat oikeudet huomioon ottaen.

Seuraavassa on erikseen kommentoitu lakiehdotuksen perusteluita tietyiltä kohdin:

1. Rikoslain 34 a luvun muuttamisesta

Ehdotetun rikoslain 34a luvun 5 b §:n mukaan Suomen kansalainen tai häneen 1 luvun 6§:n 3 momentin nojalla rinnastettava henkilö taikka Suomen alueelta matkustava henkilö, joka matkustaa sellaiseen valtioon, jonka kansalainen hän ei ole tai jossa hän ei pysyvästi asu tehdäkseen siellä 1-4, 4a-4c , 5 tai 5 a §:ssä tarkoitetun rikoksen

on tuomittava, jollei teko ole jonkin mainitun pykälän mukaan rangaistava, matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten sakkoon tai vankeuteen enintään 2 vuodeksi. Yritys on rangaistava.

Säännös on hallituksen esityksen mukaan säädetty hieman kattavammaksi kuin mihin kansainväliset sopimukset velvoittavat.

Säännöksen soveltamisen yhteydessä tulee olemaan tärkeää, että kynnys tahallisuutta edellyttävän säännöksen soveltamiselle pysyy riittävän korkeana ja koskee vain tapauksia, joissa on näyttöä siitä, että henkilö on matkustanut nimenomaan jonkun 5 b §:ssä viitatun RL 34 a luvussa säädetyn terrorismirikoksen tekemistä varten eli säännöksen soveltaminen tulisi varsin marginaalisesti ja harvoin kysymykseen. Säännös ei saisi esimerkiksi käytännössä vaarantaa Suomen kansalaisuuden saaneiden henkilöiden tai Suomessa pysyvästi asuvien henkilöiden mahdollisuuksia vierailla entisessä kotimaassaan tapaamassa esimerkiksi sukulaisiaan esimerkiksi sillä perusteella, että ovat mahdollisesti lähettäneet sukulaisilleen aiemmin rahaa ja valtio on sellainen, jossa tiedetään olevan aktiivisia terroristijärjestöjä. Koska säännöksen on tarkoitettu rajoittavan henkilön matkustamista vain 5b §:ssä viitatun RL 34 a luvussa säädetyn terrorismirikoksen tekemistä varten eli tuossa tietyssä tarkoituksessa, ei sen ole katsottu rajoittavan henkilön perustuslaissa 9 luvussa tai ihmisoikeussopimuksessa turvattua oikeutta poistua maasta. Ihmis- ja perusoikeusnäkökohdat sekä rikosoikeudelliset perusperiaatteet tulee ottaa säännöstä sovellettaessa kuitenkin vahvasti huomioon.

Teon rangaistusasteikko on oikealla tasolla ja perustellusti alhaisempi kuin varsinaisissa terrorismirikoksissa. Matkustaminen rinnastuu paljolti rikoksen valmisteluun, joten rangaistusasteikko on linjassa esimerkiksi eräiden törkeiden rikosten valmistelusta säädettyjen rangaistusten kanssa. Yrityksen rangaistavuus on perusteltua sillä, että teon katsotaan täyttyvän vasta kun henkilö on saapunut maahan, jossa hänen olisi tarkoitus tehdä terrorismirikos. Lainkohdan toissijaisuus ei poista rikoslain 34 a luvun säännösten soveltamiseen lähtökohtaisesti liittyvää ongelmaa eli sitä, että ensisijaisesti on näytettävä, että henkilön toiminnan tarkoitus on todella ollut tehdä terrorismirikos ja toisaalta on muistettava, että epäilykynnys/näyttökynnys on asiassa asetettava rikosoikeudellisesti riittävälle tasolle jo tutkinnan alkuvaiheessa. Toisaalta säännöksen soveltaminen tulee sen toissijaisuudenkin vuoksi jäämään todennäköisesti hyvin marginaaliseksi.

2. Laki pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta

Hallituksen esityksen salaisia pakkokeinoja voisi käyttää, jos epäiltyä on syytä epäillä pakkokeinolain 10 luvun 3 § 11 kohdan mukaan muun muassa matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta. Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n mukaan televalvonnan kohdistaminen epäiltyyn ei edellyttäisi sitä, että teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta. Sen sijaan pakkokeinolain 10 luvun 14§:n peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset ja 16 §:n tekninen kuuntelu ja sen edellytykset edellyttävät, että matkustusrikoksen tulisi olla niin vakava, että se edellyttäisi vankeusrangaistuksen tuomitsemista.

Ongelmia säännösten käytännön soveltamisessa epäillyn oikeusturvan kannalta aiheuttaa se, että teon vakavuuden harkinta tutkinnan alkuvaiheessa on suurpiirteistä. Toisaalta poliisi tai pakkokeinotuomari välttämättä pysty arvioimaan matkustusrikoksen vakavuutta ja oletettavissa olevaa seuraamusta tutkinnan alkuvaiheessa, etenkin kun kysymys on uudesta kriminalisoinnista. Matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten on toissijainen teko, toisaalta sen rangaistusasteikko on suhteellisen lievä (sakosta kahteen vuoteen vankeutta) eli teko poikkeaa näin ollen vakavuusasteeltaan muista teoista, joista epäiltyihin voi kohdistaa salaisia pakkokeinoja. Toisaalta säännösten ennakkoestävyys ja matkustusrikoksen valmistelutekotyyppisyys sekä terrorismirikosten vakavuus puoltaa viranomaisten riittävää tietojensaantia, mutta huomiota on tosiasiassa kiinnitettävä lain soveltamisessa suhteellisuusperiaatteeseen eli siihen, ettei lievimmissä tapauksissa laki oikeuta käyttämään niitä pakkokeinoja, joissa teon vakavuus edellytetään vankeusrangaistusta. Salaisten pakkokeinojen kohdistaminen matkustamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten -rikoksesta epäiltyyn hipoo muutoinkin vähintään suhteellisuusperiaatteen äärirajoja. On huolestuttavaa, jos salaisten pakkokeinojen soveltuvuusalaa laajennetaan lisäämällä sinne rangaistusasteikosta poiketen yksittäisiä rikosnimikkeitä, joiden rangaistusasteikko on lievä, sakosta kahteen vuotta vankeutta.

3. Laki poliisilain 5 luvun muuttamisesta

Poliisilain 5 luvun 3 § salainen tiedonhankinta rikoksen paljastamiseksi ja 8 § telekuuntelu ja sen edellytykset edellyttävät, että keinoja käytettään matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten rikoksen paljastamista varten, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta. Televalvonta olisi 5§:n mukaan mahdollista lievemmissä epäilyissäkin. Tältä osin viitataan salaisia pakkokeinoja koskevassa osiossa lausuttuun. Tältäkin osin on syytä kiinnittää huomiota siihen, ettei salainen tiedonhankinnan ja televalvonnan käyttöä laajenneta ilman perusteellista harkintaa ja painavia syitä rangaistusasteikoltaan lievänä pidettäviin rikoksiin ja näin loukata liian kevyin perustein Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan turvattua yksityiselämän suojaa ja perustuslaissa suojattua oikeuksia.

Helsingissä syyskuun 27 . päivänä 2016

Tiina Haapa-aho
asianajaja, Helsinki
Asianajotoimisto Obstbaum Legal Oy